

Spis treści

Przemysław Czajor, Wbudowane instrumenty pochodne - przepisy wykonawcze do ustawy o rachunkowości i rozwiązania międzynarodowe a polska praktyka gospodarcza

Katarzyna Marszał, Czynniki warunkujące kształtowanie wyniku finansowego przez menedżera jednostki gospodarczej

Janina Płóciennik-Napierała, Istota kontrolnej funkcji rachunkowości

Arieta Szadziewska, Wybrane zagadnienia z zakresu wykorzystania rachunku kosztów w przedsiębiorstwach działających na terenie Polski i Niemiec

Anna Szychta, Rozwój i uwarunkowania implementacji systemu kosztów docelowych

Dorota Załęcka, Omówienie projektu zmian do Standardów MSR 32 i MSR 39

Adam Żwirbla, Analiza i ekonomiczna interpretacja odchyłeń kosztów bezpośrednich (na przykładzie płac bezpośrednich)

Ze współpracy z zagranicą

Jouni Lyly-Yrjanainen, Jari Paranko, Zastosowanie portfela produktów do rozliczania zasobów i działań

Recenzje

Bogusław Kaczmarek, Recenzja książki Profesor Alicji Jarugowej i Justyny Fijałkowskiej pt. „Rachunkowość i zarządzanie kapitałem intelektualnym. Koncepcje i praktyka”

Konferencje naukowe w zakresie rachunkowości w Polsce organizowane w 2003 r. przez szkoły wyższe

Międzynarodowe konferencje naukowe w dziedzinie rachunkowości w 2003 roku

Informacja dla autorów

Przemysław Czajor,
Wbudowane instrumenty pochodne - przepisy wykonawcze do ustawy o
rachunkowości i rozwiązania międzynarodowe a polska praktyka
gospodarcza
Streszczenie

Niniejszy artykuł przedstawia jedną z kwestii, których uregulowanie w ustawie o rachunkowości i przepisach wykonawczych do niej nie jest wyczerpujące. Tematem artykułu są wbudowane instrumenty pochodne. W przypadku powstania okoliczności wymienionych w przepisach jednostki gospodarcze mają obowiązek wydzielenia z wartości umowy zasadniczej wbudowanego instrumentu pochodnego i jego oddzielnego ujmowania i wyceny.

Problematyka wbudowanych instrumentów pochodnych została szerzej przedstawiona w Międzynarodowym Standardzie Rachunkowości 39 oraz w materiałach wdrożeniowych wydanych przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości. Przykład zawarty w artykule ukazuje sposób wydzielenia wbudowanego instrumentu pochodnego i jego wyceny w sytuacji, gdy instrument pochodny jest wbudowany w zwykłą umowę handlową, wyrażoną w walucie obcej. Uwagi zamieszczone w podsumowaniu, sugerują, iż wydzielenie wbudowanego instrumentu pochodnego ma wpływ na różne elementy sprawozdań finansowych.

Embedded derivatives - Polish business practice in the light of Polish and
international accounting rules
Summary

Embedded derivatives are the main subject of this article. If certain conditions are met, a hybrid contract must be split into its derivative and host contract components. Then these two components must be accounted for separately. However, Polish regulations are not satisfactory as far as embedded derivatives are concerned. A guidance how to treat such contracts is presented in International Accounting Standard No. 39 as well as in IAS 39 Implementation Guidance. The article presents one of the methods of embedded derivative's measurement if it is connected with a "normal" purchase contract (host contract) provided it is denominated in foreign currency. The influence of embedded derivatives on different elements of financial statements was also presented in this article.

Katarzyna Marszał,
Czynniki warunkujące kształtowanie wyniku finansowego przez
menedżera jednostki gospodarczej

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest analiza motywów skłaniających menedżerów do podejmowania działań kształtujących wyniki finansowe podmiotów gospodarczych oraz możliwości oddziaływania właścicieli podmiotów na decyzje podejmowane przez zarządzających. |

Podstaw teoretycznych do analizy tego zagadnienia dostarczają hipotezy pozytywnej teorii rachunkowości, mianowicie:

- hipoteza systemu premiowego (*bonus plan hypothesis*),
- hipoteza struktury kapitału (*debt/equity hypothesis*),
- hipoteza wielkości (rozmiaru) (*size hypothesis*).

Wśród podstawowych przyczyn zarządzania wynikiem finansowym przez menedżerów należy wymienić:

- sposób konstrukcji motywacyjnych systemów wynagradzania menedżerów,
- warunki umów kredytowych zawieranych przez przedsiębiorstwo,
- koszty polityczne,
- zmiany na stanowiskach menedżerskich,
- planowane wejście firmy na giełdę,
- względy podatkowe.

Analiza powyższych motywów dostarcza istotnych i użytecznych informacji zarówno dla samych właścicieli, jak i pozostałych użytkowników sprawozdań finansowych podmiotu.

Summary

¹ Factors determining earnings management by managers of a business entity

The aim of this article is to provide an insight into motives underlying managerial decisions affecting the reported results of business entities as well as ways in which owners entities can influence earnings management.

The theoretical foundations for the analysis of this issue are provided by the hypotheses of positive theory, i.e.:

- bonus plan hypothesis,
- debt/equity hypothesis,
- size hypothesis.

Major factors conditioning earnings management include:

- the construction of incentive compensation plan,
- the terms of credit agreements contracted by the enterprise,
- political costs,
- changes in managerial positions,
- planned entry of the enterprise on the a stock-exchange,
- tax considerations.

The analysis of these factors provides a lot of useful information both to the owners as well as other users of financial statements of a business entity.

**Janina Płóciennik-Napierała,
Istota kontrolnej funkcji rachunkowości**

Streszczenie

Przyjmując, że na rachunkowość składają się teoria, polityka i praktyka rachunkowości - funkcje rachunkowości są wyrazem praktycznego zastosowania tej dziedziny wiedzy. Są one wyrazem roli, jaką praktyka rachunkowości spełnia w jednostkach rachunkowości prowadzących. Każda z nich ma doniosłe znaczenie dla zarządzania i podejmowania decyzji i powinny być traktowane jako równorzędne. Znajomość istoty funkcji rachunkowości i prawidłowa ich interpretacja umożliwiają czerpanie z rachunkowości wiedzy o przebiegu procesów gospodarczych w jednostkach, w których rachunkowość jest prowadzona.

Wśród wielu funkcji rachunkowości, wymienianych w literaturze z tego zakresu, można wyłonić funkcje o charakterze ogólnym (funkcja dowodowa, funkcja kontrolna oraz funkcja informacyjna) oraz funkcje szczegółowe (np. funkcja sprawozdawcza, funkcja analityczna, funkcja optymalizacyjna).

Funkcja kontrolna rachunkowości, jako jedna z funkcji natury ogólnej, ma znaczenie zasadnicze. Dzięki tej funkcji dane rachunkowości są wiarygodne. Ma ona charakter złożony: wynika z istoty praktyki rachunkowości; jest wymuszana przez prawo, czyli przez krajową politykę rachunkowości; może być też dodatkowo regulowana przez podmioty gospodarcze w postaci przepisów wewnętrznych.

**The nature of the control function of accounting
Summary**

If we assume that accounting comprises theory, policy and practice, accounting functions are the embodiment of the practical application of this area of knowledge. They are manifestation of the role that accounting practice fulfils in accounting entities. Each of the functions of accounting plays an important part in management and decisionmaking and therefore should be treated as equally significant.

The various accounting functions described in literature can be classified into general (evidential function, control function and information provision function) and specific (e.g. reporting function, analytical function, optimization function).

The control function of accounting, being a general-type function, is of primary importance. It ensures that accounting information is reliable. This function is complex in nature which is due to the nature of accounting practice. It is legally enforced, and can be additionally regulated by business entities by means of their internal rules.

Arieta Szadziewska,
Wybrane zagadnienia z zakresu wykorzystania rachunku kosztów w
przedsiębiorstwach działających na terenie Polski i Niemiec

Streszczenie

Koniec XX wieku i początek XXI to okres rosnącego zainteresowania rozwojem praktycznych zastosowań rachunku kosztów i rachunkowości zarządczej. Przeprowadzono wiele badań empirycznych w tym obszarze. Ich celem było ustalenie stanu faktycznego w zakresie rachunku kosztów i rachunkowości zarządczej funkcjonujących przedsiębiorstw oraz przyczyn i przewidywanych tendencji zmian.

Przedmiotem artykułu jest próba porównania wyników badań empirycznych zrealizowanych przez autorkę pracy w Polsce w latach 2000-2001 z rezultatami obserwacji empirycznych uzyskanych w Niemczech. Dokonanie wprost analizy porównawczej nie było w pełni możliwe ze względu na pojawiające się trudności, przedstawione w niniejszym artykule. Biorąc jednak pod uwagę podobną tematykę przeprowadzonych badań, dokonano ich częściowego porównania, co pozwoliło na sformułowanie wniosków końcowych zawartych w pracy.

Chosen aspects of cost accounting in companies operating in Poland and
Germany
Summary

The end of the 20th and beginning of the 21st century is a period of increasing interest in development of practical applications of cost accounting and managing systems. Many empirical tests were performed in this field, with the purpose of determining the actual state of cost accounting and managing practice, in business enterprises. The origin of the current state and its anticipated changes were also investigated.

The aim of this article is to compare the results of empirical research conducted by the author of this work in Poland during 2000-2001, with empirical results obtained in Germany. A direct comparative analysis was not possible under the encountered circumstances and difficulties, as described in this article. Nevertheless, considering account the similarity of the subject-matter, partial comparison was successfully made and resulted in the final conclusions of this article.

Anna Szychta,
Rozwój i uwarunkowania implementacji systemu kosztów docelowych
Streszczenie

Artykuł omawia przesłanki opracowania, strukturę, zasady i czynniki warunkujące zastosowanie systemu *target costing*, stanowiącego metodę strategicznego zarządzania kosztami, stosowaną od lat 60. głównie w korporacjach japońskich.

Po przedstawieniu celów, cech, etapów oraz dwóch podstawowych aspektów systemów *target costing* przedmiotem szczegółowych rozważań autorki są następujące zagadnienia:

- koszty objęte systemami *target costing*,
- inżynieria wartości, inne techniki inżynierskie i metody rachunkowości zarządczej a *target costing*,
- funkcje i kategorie tabel kosztów stosowanych w systemach kosztów docelowych,
- podmiotowy zakres implementacji *target costing* (w Japonii).

The development and implementation determinants of target costing
Summary

This paper discusses the reasons for the development, the structure, principles and factors determining the application of target costing as a method of strategic cost management in use since the 1960s, mainly in Japanese corporations.

After presentation of the objectives, characteristics, stages and two main aspects of target costing systems, the author investigates the following issues:

- costs covered by target costing systems,
- value engineering, other engineering techniques and management accounting methods in the context of target costing,
- definitions and categories of cost tables used in target costing systems,
- the extent of target costing implementation in terms of existing adopters (in Japan).

Dorota Załęcka,

Omówienie projektu zmian do Standardów MSR 32 i MSR 39

Streszczenie

W artykule omówiono główne zmiany proponowane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości do MSR 32 i MSR 39. Artykuł przybliża proponowane zmiany poprzez określenie ich przyczyn i ilustruje je przykładami liczbowymi. Dużo miejsca poświęcono zmianie do MSR 32 dotyczącej klasyfikacji instrumentów pochodnych powiązanych z akcjami własnymi jednostki. Podano rozbudowany przykład dotyczący kontraktu forward na zakup akcji.

Szeroko omówiono również proponowaną zmianę do MSR 39 dotyczącą szacowania i wyceny trwałej utraty wartości. Załączony przykład ilustruje adaptację zasad standardu w zakresie ujmowania i pomiaru trwałej utraty wartości dla grupy składników aktywów finansowych, dla której jako całości oszacowano trwałą utratę wartości.

Description of the amendments proposed to IAS 32 and IAS 39

Summary

The article explains the main amendments to IAS 32 and IAS 39 proposed by the International Accounting Standards Board. It presents the reasons for these amendments together with numerical examples. The proposed amendment to IAS 32 concerning the classification of derivatives based on an entity's own shares is explained extensively. An example for a forward contract to buy shares is provided. The proposed amendment to IAS 39 concerning a valuation of impairment is described in detail. The attached example illustrates the application of the principles of the Standard to the recognition and measurement of impairment in a group of financial assets that are collectively evaluated for impairment.

***Adam Żwirbla, Analiza i ekonomiczna interpretacja odchyleń kosztów
bezpośrednich (na przykładzie płac bezpośrednich)***
Streszczenie

Podstawową rolą rachunkowości zarządczej jest wspomaganie procesu zarządzania przedsiębiorstwem, zaś analiza odchyleń (rozbieżności) stanowi istotną kwestię, z którą ma do czynienia zarządzanie budżetowe.

Kontrola kosztów jest podstawą właściwego zarządzania kosztami, stąd wynika potrzeba analizy m.in. kosztów bezpośrednich.

W artykule proponuje się wykorzystanie rachunku macierzowego do analizy odchyleń kosztów bezpośrednich, co umożliwia rozpatrywanie różnorodnych powiązań. Podejście to ułatwia także wykorzystanie stosownych programów komputerowych, co z kolei umożliwia pogłębienie badań analitycznych odchyleń kosztów bezpośrednich.

**Analysis and economic interpretation of direct cost variance (on the
basis of direct labour)**
Summary

The major function of management accounting is assistance to business management, whereas the variance analysis is essential for the budgetary management system to find good solutions to the problems to be overcome.

The cost control is a basis for proper managing of the cost and, therefore, it is necessary to make proper analyses (e.g. direct labour cost).

This study proposes using the matrix calculation for making the analyses of direct cost variance which makes it possible to evaluate the different relationships.

In addition, this approach facilitates the use of suitable computer programs, which in turn may result in expanding the scope of researches on variance analyses of direct cost.

Jouni Lyly-Yrjanainen, Jari Paranko,

Zastosowanie portfela produktów do rozliczania zasobów i działań

Streszczenie

Jako główne przyczyny rezygnacji z wdrożenia w przedsiębiorstwie rachunku kosztów działań (ABC) podaje się z reguły duże koszty opracowania odpowiednio dokładnego systemu oraz ogromną ilość szczegółowych informacji, które należy uwzględnić, co zresztą nie zawsze jest konieczne. Tak więc podstawowe wymagania, które model ABC powinien spełniać, to łatwość stosowania i użyteczność. Powinien on zapewnić możliwość szybkiego i łatwego uzyskania informacji dotyczących kosztów. W przedsiębiorstwach o szerokim asortymencie produkcji przyporządkowanie kosztów działań obiektom kosztów wymaga dużego wysiłku, ale i tak nie stanowi to przeszkody dla skutecznego wprowadzenia ABC przy umiarkowanych nakładach finansowych.

Celem tego artykułu jest prezentacja nowej koncepcji polegającej na połączeniu portfela produktów z rachunkiem kosztów działań oraz analiza zakresu zastosowania takiego rozwiązania. Artykuł przedstawia wyniki projektu badawczego przeprowadzonego w średniej wielkości przedsiębiorstwie zaopatrzeniowym zajmującym się hurtową sprzedażą akcesoriów technicznych. Projekt polegał na opracowaniu i wdrożeniu w wybranym przedsiębiorstwie, przy zastosowaniu konstruktywnego podejścia badawczego, ABC nowatorskiego rozwiązania rachunku kosztów działań.

Pomysł połączenia portfela produktów i ABC jest czymś nowym, przynajmniej w świetle dostępnych publikacji, ale dotychczasowe doświadczenie wskazuje na to, że dobrze sprawdza się w praktyce. Główna idea takiego rozwiązania powstała na podstawie istniejącej teorii, co stanowi dodatkowe potwierdzenie jego słuszności. Zasady konstrukcji modelu są całkowicie zgodne z zasadami ABC. Ponieważ model jest jeszcze w fazie konstrukcji, za wcześnie jest na ocenę możliwości jego zastosowania w szerszym kontekście. Podjęta została jednak próba rozwiązania problemu uogólnienia wyników badań konstruktywnych poprzez zastosowanie metod właściwych dla badań jakościowych.

Applying a Product Portfolio in Resource and Activity Assignment Summary

The major reason for not implementing activity - based costing (ABC) are said to be the high costs of creating a really accurate system and huge number of detailed information that needs to be managed, which, however, is not always true. Therefore, significant problems in ABC models seem to be the usability and maintainability of the information; cost information should be generated rapidly and it should also be easy to access. In companies that have numerous products the assignment of activities certainly requires great effort, but it still is not an obstacle for a successful ABC implementation with reasonable costs. The aim of the paper was to present a new idea for combining product portfolio management and activity - based costing and analyse the applicability of the solution idea. The paper is based on a case study in a middle - sized logistics

company specializing in technical wholesaling. A constructive research approach was used. During the research project an activity - based costing model will be implemented in the case company by the researchers.

The idea of combining products portfolio management and activity - based costing seems to be new and so far it appears to work. The central idea has also been deduced based on the existing theory, which further increases the validity of the construction. The model constructed follows the principles of ABC completely, so its validity is the same as that of ABC in general in general. Because the model is still under construction, it is too early to estimate its reliability. However, the attempt is made to solve the problem of generalizability in a constructive research approach by using the concepts of qualitative research.